

Wojciech Świerk

Restrukturyzacja małych gospodarstw – wsparcie z PROW 2014-2020

Wprowadzenie

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020 [Program... 2014], przewidziano środki na dofinansowanie rozwoju małych gospodarstw. Mniejszym gospodarstwom rolnym brakuje kapitału, by przeprowadzić niezbędne inwestycje w małych gospodarstwach, by docelowo prowadzić działalność na większą skalę. Nowe działania pomocowe w skrócie określone jako „Restrukturyzacja małych gospodarstw” ma w jakimś stopniu temu zapobiec. Zasady ubiegania się o przyznanie pomocy finansowej przez „małe gospodarstwa rolne” reguluje Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju z dnia 23 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej na operacje typu „Restrukturyzacja małych gospodarstw” w ramach poddziałania „Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020 [Rozporządzenie... 2015].

Na uruchomienie tego programu czekało już od 2015 roku bardzo wielu rolników i dopiero teraz po prawie półtora roku od wydania przepisów wykonawczych mieli oni w 2017 roku po raz pierwszy możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach tego działania pomocowego. Pomoc na rozwój małych gospodarstw będzie wypłacana w formie premii, co na pewno jest dużą zaletą, ponieważ zazwyczaj małym gospodarstwom brakuje pieniędzy na wkład własny, a premia takiego wkładu nie wymaga. Choć zapewne za 60 tys. złotych trudno w gospodarstwie przeprowadzić rewolucyjne zmiany, to rozsądnie zainwestowane z pewnością przydadzą się wielu rolnikom, tym bardziej, że pieniądze te można wydać w dość szerokim zakresie. Dla jednych może okazać się to za mało, dla innych już i za takie pieniądze da się zrobić w gospodarstwie coś

pożytecznego, szczególnie gdy plany restrukturyzacji małego gospodarstwa nie polegają wyłącznie na zakupie nowych maszyn rolniczych [Ignaczewski 2015].

Aż połowa z 1,35 mln gospodarstw ubiegających się co roku o dopłaty bezpośrednie użytkuje nie więcej niż 5 ha gruntów rolnych. Kolejne 350 tys. mieści się w przedziale 5 do 10 ha gruntów rolnych. Wszystkie te gospodarstwa to potencjalni kandydaci do skorzystania z pomocy w działaniu „Restrukturyzacja małych gospodarstw”, które skierowane jest do gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej mniejszej niż 10 tys. euro, przy spełnieniu określonych wymagań tego programu. Spośród tych gospodarstw wiele jednak jest utrzymywanych jedynie z powodu dopłat bezpośrednich. Ich właściciele zajmują się często zupełnie czymś innym, ziemię użytkują okoliczni rolnicy, a właściciel pobiera dopłaty. Drugą grupę wśród nich stanowią oczywiście małe gospodarstwa stanowiące źródło utrzymania dla wielu rodzin, i tym z reguły brakuje kapitału na rozwój produkcji, czy powiększenie areалу gospodarstwa. To właśnie do tych gospodarstw skierowana jest ta pomoc finansowa. Rozwój tych gospodarstw, w kierunku rozwinięcia produkcji rolniczej powinien doprowadzić do poprawy ich wyników poprzez wzrost wielkości ekonomicznej gospodarstw. Wpisuje się to w cel szczegółowy działania, tj. „Poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwienie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także zróżnicowania produkcji rolnej”. Założono też, że realizowane projekty będą przyczyniać się również do osiągnięcia celów przekrojowych w zakresie środowiska oraz łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej poprzez realizację inwestycji pro-środowiskowych w gospodarstwach rolnych.

Budżet działania „Restrukturyzacja małych gospodarstw” do roku 2020 to około 3,8 mld złotych (883 mln euro). Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zakłada, że łącznie pieniędzy powinno wystarczyć na około 63 tys. wniosków (udzielonych premii na gospodarstwo) w skali kraju.

Zasady ubiegania się o dofinansowanie na restrukturyzację małych gospodarstw

Pomoc jest przyznawana na restrukturyzację gospodarstwa w kierunku produkcji żywnościowych lub nieżywnościowych produktów rolnych, a także przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie. W gospodarstwie trzeba prowadzić w celach zarobkowych, osobiście i na własny rachunek działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, z wyłączeniem chowu i hodowli ryb. Przez restrukturyzację rozumie się zasadnicze zmiany w gospodarstwie, które mają na celu poprawę jego konkurencyjności i zwiększenie jego rentowności poprzez wzrost wielkości ekonomicznej gospodarstwa, w szczególności w wyniku np. zmiany profilu prowadzonej produkcji rolnej. Przyjęto, że premia na restrukturyzację małego gospodarstwa może być przyznana rolnikowi lub jego małżonkowi, który spełnia szereg następujących warunków:

- prowadzi na terytorium RP działalność rolniczą w celach zarobkowych;
- posiada gospodarstwo rolne o powierzchni przynajmniej 1 ha użytków rolnych (grunty orne, sady, łąki trwałe, pastwiska trwałe, grunty rolne zabudowane) lub nieruchomość służącą do prowadzenia działu specjalnego (np. w przypadku produkcji drobiarskiej konieczne jest posiadanie nieruchomości służącej do prowadzenia danego rodzaju produkcji, bez konieczności prowadzenia gospodarstwa rolnego), tzn. jest posiadaczem samodzielnym lub zależnym gospodarstwa rolnego w rozumieniu kodeksu cywilnego;
- wielkość ekonomiczna gospodarstwa (lub działu specjalnego) jest mniejsza niż 10 tys. euro;
- jest ubezpieczony w KRUS z mocy ustawy i w pełnym zakresie jako rolnik albo małżonek rolnika nieprzerwanie przez co najmniej 24 miesiące poprzedzające miesiąc złożenia wniosku o przyznanie pomocy i w tym okresie nie prowadził innej działalności (np. działalności gospodarczej własnej firmy);
- nie otrzymał pomocy w ramach niektórych działań PROW 2007-2013, tj. „Ułatwienie startu młodemu rolnikom”, „Modernizacja gospodarstw rolnych”, „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz w ramach PROW 2014-2020 na operacje typu: „Modernizacja gospodarstw rolnych”, „Premie dla młodych rolników” i „Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej”;
- przedłożył plan biznesu i zobowiązał się do jego realizacji w ciągu 3 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy.

Przepisy nie wymagają od wnioskodawcy posiadania kwalifikacji rolniczych, jednak mogą się one okazać niezwykle ważne przy ustalaniu wartości

punktowej oceny wniosku, która następnie decyduje o ustalaniu kolejności ich rozpatrywania (tabela 1).

Pomoc jest przyznawana jeżeli wnioskodawca uzyskał minimum 10 punktów. Premia może być przyznana tylko raz w okresie realizacji PROW 2014-2020 osobie i na gospodarstwo, tj. na grunty rolne, które wchodziły w skład gospodarstwa objętego pomocą, chyba, że pomoc została przyznana, lecz nie została wypłacona z powodu np. rezygnacji. W przypadku małżonków premię może otrzymać tylko jedno z nich, niezależnie od tego, czy prowadzi wspólne gospodarstwo, czy odrębne gospodarstwa. Ponadto w przypadku małżonków premię przyznaje się wyłącznie jednemu z nich, co do którego współmałżonek wyraził pisemną zgodę, niezależnie od tego czy posiadają wspólne czy odrębne gospodarstwa rolne. Pomoc ma formę premii, która wynosi 60 tys. złotych. Dofinansowanie rozwoju małych gospodarstw wypłacane w formie premii to duża zaleta, ponieważ z reguły to małym gospodarstwom brakuje pieniędzy na wkład własny, który w tym działaniu pomocowym nie jest wymagany. Pieniądze będą wypłacane w dwóch ratach:

- I rata: 48 tys. zł - po przyznaniu przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARIMR) rolnikowi pomocy, tj. wydaniu pozytywnej decyzji administracyjnej i złożeniu przez rolnika stosownego wniosku w tym zakresie;
- II rata: 12 tys. zł - po zrealizowaniu założeń planu biznesu, na co rolnik ma 3 lata oraz dopełnieniu złożenia stosownego wniosku z rozliczeniem końcowym.

Rozporządzenie określające zasady tego działania pomocowego nie określa katalogu kosztów, na które można przyznaną pomoc wydać. Jedynymi wyjątkami jest to, że pomoc nie może być przyznana na:

- prowadzenie plantacji roślin wieloletnich na cele energetyczne;
- prowadzenie niektórych działów specjalnych produkcji rolnej (hodowla zwierząt laboratoryjnych, hodowla ryb akwariowych, hodowla psów rasowych oraz hodowla kotów rasowych).

Należy to jednak szczegółowo opisać w planie biznesu, na jakie inwestycje (środki trwałe i obrotowe) producent rolny zamierza wydatkować całą kwotę premii i jak ta inwestycja przyczyni się do poprawy towarowości gospodarstwa. Warunkiem podstawowym jest to, że m.in. 80% (48 tys. zł) premii należy przeznaczyć na inwestycje w środki trwałe, pozostałe 12 tys. można przeznaczyć na tzw. środki obrotowe związane z produkcją rolną. Interpretacja pojęcia „środki trwałe” przez ARIMR jest dość szeroka i dopuszcza się tu zakup gruntów rolnych czy stada podstawowego zwierząt.

W związku z tym, że nie określono szczegółowego katalogu dopuszczalnych wydatków, a więc można przyjąć, że wszystko co spełnia definicję środka trwałego (klasyfikacja środków trwałych określona jest

Tabela 1. Kryteria wyboru projektów

Lp.	Rodzaj kryterium	Liczba punktów
1.	Kwalifikacje zawodowe	maks. 5
	Wykształcenie - ukończone studia wyższe rolnicze, lub inne niż rolnicze i 3-letni staż pracy w rolnictwie;	5
	Wykształcenie - rolnicze na poziomie technikum;	5
	Wykształcenie - rolnicze na poziomie zawodowym;	4
	Wykształcenie - tytuł zawodowy wykwalifikowanego robotnika lub mistrza, lub tytuł zawodowy w zawodzie rolniczym i 3-letni staż pracy w rolnictwie;	3
	Wykształcenie - średnie nierolnicze i przynajmniej 4-letni staż pracy w rolnictwie;	2
	Wykształcenie zasadnicze nierolnicze zawodowe oraz co najmniej 5-letni staż pracy w rolnictwie	1
2.	Rodzaj planowanej produkcji	maks. 6
	Rolnik uczestniczy w unijnym lub krajowym systemie jakości innym niż produkcja ekologiczna (np. rolnictwo integrowane);	2
	Rolnik uczestniczy w systemie produkcji ekologicznej	4
	Uprawa roślin wysokobiałkowych na powierzchni przynajmniej 1 ha (np. koniczyny czerwonej);	2
3.	Kompleksowość biznesplanu	maks. 10
	Biznesplan przewiduje wykonanie inwestycji budowlanej	2
	Biznesplan przewiduje udział w szkoleniach (0,5 pkt) i/lub korzystanie z usług doradczych (0,5 pkt);	2
	Przygotowywanie produktów wytworzonych w gospodarstwie do sprzedaży;	1
	Przetwórstwo produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie;	3
	Udział w zorganizowanych formach współpracy producentów rolnych;	2
4.	Wpływ na realizację celów przekrojowych	maks. 9,5
	Udział zbóż w strukturze zasiewów - nie większy niż 66%;	0,5
	Przygotowanie i stosowanie planu nawozowego;	2
	Inwestycje w zakresie ochrony środowiska i klimatu;	maks.5
	Wdrożenie innowacji w zakresie: postępu biologicznego, organizacji produkcji, nowoczesnych technologii czy innowacyjnego produktu;	maks.2
5.	Docelowa wielkość ekonomiczna gospodarstwa	maks. 5
	Więcej niż 20 tys. euro	5
	Więcej niż 16 tys. euro i nie więcej niż 20 tys. euro	3
	Więcej niż 12 tys. euro i nie więcej niż 16 tys. euro	1
6.	Wiek	maks. 3
	Jeżeli w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy nie ma więcej niż 40 lat	3
Minimalna możliwa liczba punktów		10

Źródło: Rozporządzenie...; Dz.U. 2015, poz.1813 z późn. zm.

w Rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie Klasyfikacji Środków Trwałych [Rozporządzenie...2010], może być przedmiotem inwestycji, z jednym zastrzeżeniem, że musi być dostosowana do zasobów gospodarstwa oraz docelowej struktury produkcji. W przypadku maszyn rolniczych można realizować tylko zakup nowych maszyn i urządzeń, natomiast w przypadku inwestycji budowlanych do rozliczenia pomocy będzie można zakwalifikować wyłącznie inwestycję położoną na gruntach stanowiących

własność podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy, przedmiot użytkowania wieczystego lub przedmiot dzierżawy z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa lub Jednostek Samorządu Terytorialnego (JST) [Ignaczewski 2015].

Zgodnie z przepisami nowego PROW [Program... 2014], za małe gospodarstwo są uznawane te, których wielkość ekonomiczna nie jest większa niż 10 tys. euro standardowej produkcji. Trzeba mieć zatem pomysł na zwiększenie lub zmianę struktury pro-

dukcji w gospodarstwie tak, aby jego wielkość ekonomiczna wzrosła do wymaganych 10 tys. euro oraz aby była docelowo przynajmniej o 20% większa od tej w roku wyjściowym. Sposób realizacji tego założenia trzeba ująć w planie biznesu [Ignaczewski 2017a]. Do wyliczenia wielkości ekonomicznej gospodarstwa służą specjalne wskaźniki teoretyczne (tabela 2), a nie faktycznie osiągnięte przez gospodarstwo rolne przychody.

W uproszczeniu wskaźnik standardowej produkcji można utożsamić z kwotą przychodów z konkretnego kierunku produkcji, przy czym na potrzeby PROW wartość ta nie jest przyjmowana na podstawie faktycznych przychodów gospodarstwa (np. udokumentowanych fakturami sprzedaży), ale na podstawie wskaźników. Do wyliczenia wielkości ekonomicznej potrzebne są tylko dwie informacje, tj. fizyczne rozmiary produkcji w gospodarstwie (powierzchnia poszczególnych upraw, stan średni zwierząt) oraz wartości wskaźników standardowej produkcji. Polskę podzielono w tym zakresie na 4 rejon-y:

- rejon A - Pomorze i Mazury (woj. lubuskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie);
- rejon B - Wielkopolska i Śląsk (woj. dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, opolskie i wielkopolskie);
- rejon C - Mazowsze i Podlasie (woj. lubelskie, łódzkie, mazowieckie i podlaskie);

rejon D - Małopolska i Pogórze (woj. małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie).

Dla każdego z tych rejonów opracowano odrębne wskaźniki, różniące się między sobą dość znacznie co dla wybranych grup zwierząt i upraw przedstawiono w tabeli 2. Trzeba zwrócić uwagę, że o tym, czy gospodarstwo jest małe, czy duże decyduje rodzaj i skala prowadzonej produkcji, a nie jedynie liczba użytkowanych hektarów. Podobne gospodarstwa położone w różnych województwach będą miały różną wielkość ekonomiczną.

Plan biznesu zawiera w swoim schemacie przedstawienie obecnej sytuacji gospodarstwa tj. strukturę upraw oraz stan średnioroczny zwierząt w roku bazowym (roku, w którym rozpoczyna się nabór wniosków), planowane inwestycje i zmiany w gospodarstwie w tym wydatki, na które będą przeznaczone środki finansowe z premii oraz docelową strukturę produkcji. Plan biznesu ubiegającego się o pomoc na restrukturyzację małych gospodarstw powinien zawierać spójną koncepcję restrukturyzacji gospodarstwa w szczególności:

- opis wyjściowej sytuacji gospodarstwa, w tym informacje dotyczące zasobów gospodarstwa, struktury produkcji oraz wielkości ekonomicznej;
- opis planowanych inwestycji prowadzących do restrukturyzacji gospodarstwa, w tym szczegóły dotyczące zrównoważenia środowiskowego i efektywnej gospodarki zasobami;

Tabela 2. Wybrane wskaźniki standardowej produkcji (w EURO)

Jedn. miary	Rodzaj produkcji (nazwa działalności)	Współczynniki standardowej produkcji SO „2010” w regionach			
		A	B	C	D
szt.	Krowy mleczne	1409,75	1463,12	1330,09	1099,69
szt.	Krowy mamki	288,56	309,12	276,87	296,93
szt.	Byczki i jałówki poniżej 1 roku do dalszej hodowli	342,00	345,58	324,55	333,77
szt.	Jałówki 1-2 lat	155,37	196,52	188,07	115,50
szt.	Byczki 1-2 lat	467,61	528,57	478,13	496,84
szt.	Owce maciorki	46,98	49,05	42,76	60
szt.	Jagnięta poniżej 1 roku	9,75	13,21	5,98	14,58
ha	Jęczmień jary (ziarno)	513,85	602,78	570,10	590,62
ha	Pszenica ozima (ziarno)	912,71	952,79	751,75	738,19
ha	Zyto ozime (ziarno)	485,48	493,29	418,67	484,80
ha	Owies siewny (ziarno)	397,37	478,99	419,53	476,38
ha	Mieszanka wieloletnia traw na zielonkę	500,63	500,63	500,63	500,63
ha	Mieszanka wieloletnia traw z motylkowymi drobnonasiennymi na zielonkę	536,47	536,47	536,47	536,47
ha	Łąki i pastwiska trwałe w dobrej kulturze rolnej	498,87	498,87	498,87	498,87
ha	Pastwisko przemienne	500,63	500,63	500,63	500,63

Źródło: strona internetowa ARIMR

- udział w szkoleniach, korzystanie z doradztwa, udział w zorganizowanych formach współpracy producentów rolnych;
- informacje nt. innych zamierzeń dotyczących rozwoju gospodarstwa.

Docelowa struktura produkcji musi być osiągnięta w okresie nie dłuższym niż 3 lata od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy. Wzrost wielkości ekonomicznej może być osiągnięty na różne sposoby, np. poprzez zmianę struktury upraw czy stada zwierząt, powiększenie gospodarstwa itp. Ważne jest, aby istniał logiczny związek między wzrostem wielkości ekonomicznej a zaplanowanymi inwestycjami, np. jeżeli planujemy zwiększenie skali produkcji bydła mięsnego, premię możemy przeznaczyć na kupno jałowic hodowlanych, budowę wiaty czy obory dla zwierząt, czy zakup maszyn do zbioru pasz.

To właśnie w planie biznesu wnioskodawca musi dokładnie określić, co obecnie posiada i co robi w swoim gospodarstwie oraz tego na co zamierza wydać pieniądze z premii i jakie będą tego efekty. Jednak, jeżeli Agencja przyzna pomoc, planu biznesu nie będzie można odłożyć na półkę i o nim zapomnieć. Od realizacji zaplanowanych w nim inwestycji i zmian w gospodarstwie zależy, czy Agencja wypłaci rolnikowi drugą ratę pomocy i czy nie będzie domagała się zwrotu wcześniej wypłaconych funduszy. Trzeba więc dobrze znać jego założenia i co najważniejsze zrealizować je [Ignaczewski 2017b].

Zasady dotyczące ustalania kryteriów wyboru muszą w szczególności uwzględniać:

- rodzaj planowanej produkcji (np. produkcja ekologiczna),
- wielkość ekonomiczną gospodarstwa,
- wpływ na realizację celów przekrojowych,
- kompleksowość planu biznesu,
- przetwarzanie produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie,
- udział w zorganizowanych formach współpracy producentów rolnych,
- kwalifikacje zawodowe rolnika.

Terminy i procedury rozpatrywania wniosków przez ARiMR

Przepisy wykonawcze stanowią, że od ogłoszenia terminu naboru do rozpoczęcia przyjmowania wniosków musi upłynąć przynajmniej 30 dni. Wnioski pierwotnie miały być obsługiwane przez biura powiatowe ARiMR, ale minister rolnictwa zmienił w styczniu br. przepisy w tej sprawie i kompetencje w tym zakresie, tj. zarówno przyjmowanie, jak i rozpatrywanie wniosków z tego programu przejęły oddziały regionalne ARiMR (wojewódzkie). Sam nabór wniosków powinien trwać nie mniej niż 14 i nie więcej niż 30 dni. Na podstawie złożonych dokumentów Agencja będzie przyznawała tzw. „punkty”. Zaproponowany

system oceny punktowej przedstawia tabela 1. O kolejności rozpatrywania wniosków, a więc o tym, kto otrzyma premię a kto nie, zadecydują wymienione punkty. Lista kryteriów, za które są przyznawane punkty jest długa, a co więcej dla niektórych kryteriów (np. wpływ na ochronę środowiska) stworzono specjalne listy inwestycji służącej ochronie środowiska i klimatu. Opisano nawet specjalny algorytm matematyczny, pozwalający na obliczenie, ile punktów za konkretną inwestycję można otrzymać.

Złożone wnioski powinny być rozpatrzone w terminie 180 dni (prawie pół roku) od zakończenia naboru. W tym czasie rolnicy, których wniośki zostaną zakwalifikowane do pomocy, powinni otrzymać decyzje o jej przyznaniu, przy czym decyzja o przyznaniu premii nie jest jednoznaczna z jej wypłatą. Od doręczenia rolnikowi tej decyzji, ma on 9 miesięcy na dopełnienie warunków wypłaty pomocy:

- rozpoczęcie realizacji planu biznesu (np. rozpoczęcie prac budowlanych, zawarcie umowy kupna maszyny, urządzenia lub wyposażenia, rozpoczęcie prac przygotowawczych do inwestycji, czy zakup gruntów rolnych);
- rozpoczęcie prowadzenia ewidencji przychodów i rozchodów w gospodarstwie.

Do wniosku o wypłatę pierwszej raty należy dołączyć dokumenty, potwierdzające rozpoczęcie realizacji założeń planu biznesu oraz kopię wspomnianej ewidencji przychodów i rozchodów. Agencja ma 90 dni na wypłatę I raty pomocy. Zgodnie z przepisami ministerialnego rozporządzenia uznaje się, że rozpoczęcie realizacji planu biznesu następuje przez wykonanie przynajmniej jednej w poniższych czynności:

- rozpoczęcie prac budowlanych związanych z inwestycją zaplanowaną w planie biznesu;
- zawarcie umowy, w wyniku której ma nastąpić zakup maszyny, urządzenia lub elementów wyposażenia;
- zawarcie umowy, w wyniku której ma nastąpić świadczenie usług np. usług doradczych;
- prace przygotowawcze, takie jak uzyskanie zezwoleń, pozwoleń budowlanych itp.;
- zawarcie umowy, w wyniku której ma nastąpić zakup lub dzierżawa gruntów rolnych.

Dokumenty potwierdzające rozpoczęcie realizacji planu biznesu trzeba dołączyć do wniosku o wypłatę pierwszej raty pomocy. Od dnia wypłaty I raty pomocy producent rolny ma 3 lata na zrealizowanie zaplanowanych w planie biznesu działań i złożenie wniosku o wypłatę II raty pomocy (w uzasadnionych przypadkach można wydłużyć ten termin do 4 lat). Trzeba pamiętać też o tym, że w trakcie realizacji planu biznesu nie można swobodnie zmieniać jego założeń, tj. struktury produkcji czy zaplanowanych inwestycji. Każdą

zmianę trzeba zgłosić do ARiMR pisemnie. Razem z wnioskiem o wypłatę II raty trzeba złożyć sprawozdanie z realizacji planu biznesu, oświadczenie o prowadzeniu ewidencji przychodów i rozchodów w gospodarstwie oraz innych dokumentów, jak np. kopię planu nawozowego oraz kopię wyników analizy chemicznej gleby w przypadku, gdy rolnik zadeklarował ich sporządzenie, za co przyznano dodatkowe punkty. Na wypłatę drugiej raty pomocy ARiMR ma również 90 dni od dnia złożenia wniosku z załącznikami.

Należy również pamiętać o zobowiązaniach rolnika w zakresie realizacji tego działania pomocowego, gdyż będzie ona kontrolowana przez instytucję płatniczą na poszczególnych etapach, tj. w szczególności:

- osiągnięcie zaplanowanego wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa i utrzymanie tej wielkości do dnia upływu 5 lat od wypłaty I raty pomocy;
- prowadzenie w tym samym terminie ewidencji przychodów i rozchodów, tj. beneficjent zobowiązuje się do rozpoczęcia prowadzenia uproszczonej rachunkowości w gospodarstwie najpóźniej w dniu rozpoczęcia realizacji planu biznesu i prowadzenia jej co najmniej do dnia upływu okresu związania celem. Zwolnienie z tego obowiązku następuje w przypadku kiedy beneficjent jest zobowiązany do prowadzenia księgi przychodów i rozchodów lub księgi rachunkowej, lub ewidencji przychodów i rozchodów na podstawie odrębnych przepisów, o ile warunek ten nie był spełniony w dniu wydania decyzji o przyznaniu pomocy;
- wypełnienie obowiązków, za które przyznano punkty rankingowe: przynależność do grupy producentów rolnych, uczestnictwo w systemie jakości, nawożenie zgodnie z planem nawozowym, uprawa roślin strączkowych.

Obowiązki te dotyczą oczywiście tylko tych rolników, którzy zadeklarowali ich spełnienie w planie biznesu, jednak ich niedopełnienie może skutkować koniecznością zwrotu części lub całości pomocy.

Bariery dla małopolskich rolników w ubieganiu się o uzyskanie dofinansowania

Zainteresowanie rolników programem wsparcia na restrukturyzację małych gospodarstw w Małopolsce przed jego uruchomieniem było bardzo duże. Bardzo wielu z nich rozczarowało się, gdy po analizach przeprowadzanych z doradcami rolniczymi okazywało się, że warunki uczestnictwa nie pozwalają na wzięcie w nim udziału. Działanie to miało być skierowane do osób, które zdecydują się na rozwój swojego małego gospodarstwa i przeprowadzą w nim takie zmiany,

dzięki którym stanie się ono bardziej rentowne i konkurencyjne oraz pozwoli na utrzymanie z niego rodziny rolnika. Do najważniejszych barier uniemożliwiających uczestnictwo w działaniu pomocowym „Restrukturyzacja małych gospodarstw” można zaliczyć:

- Warunek wcześniejszego ubezpieczenia w KRUS, tj. przez przynajmniej 2 lata przed złożeniem wniosku o dofinansowanie. Na etapie składania wniosku o dofinansowanie w zasadzie wyklucza się dwu-zawodowców, choć w rozporządzeniu wykonawczym nie ma mowy na temat tego, co w tym zakresie można po uzyskaniu pomocy. Widać z tego, że nikt nie zabrania beneficjentowi po uzyskaniu dofinansowania zaprzestania kontynuowania tego ubezpieczenia i podjęcia dodatkowego zatrudnienia;
- Istotnym jest również zapis dotyczący ubezpieczenia rolniczego „z mocy ustawy” faktycznie wykluczający z ubiegania się o dofinansowanie rolników ubezpieczonych latami w KRUS „na wniosek”, tzn. mających w gospodarstwie poniżej 1 ha przeliczeniowego użytków rolnych. Chodzi tu zwłaszcza o wykluczenie gospodarstw położonych na terenach o słabej jakości bonitacyjnej gleb, zwłaszcza w terenach górskich. Zdarza się, bardzo często, że gospodarstwo o powierzchni nawet 5-10 ha fizycznych użytków rolnych, gdzie użytki te położone na glebach klasy V, VI nie posiada 1 ha przeliczeniowego, a właściciel w oparciu o obowiązujące przepisy dotyczące rolniczych ubezpieczeń społecznych jest ubezpieczony dobrowolnie, ponieważ nie ma innej możliwości prawnej. W tym przypadku pomimo prowadzenia produkcji zwierzęcej na poziomie wielkości ekonomicznej kilku tysięcy euro gospodarstwo jest wykluczone z działania „Restrukturyzacja małych gospodarstw”;
- Próg 10 tys. euro wielkości ekonomicznej może być barierą dla mniejszych gospodarstw z produkcją zwierzęcą. Liczebność stada krów mlecznych w liczbie 6-7 szt. z dochówkiem przy wielkości gospodarstwa 5 ha trwałych użytków zielonych już przekracza ten limit, a gospodarstwa te nie są zainteresowane korzystaniem z działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” ze względu na bardzo zbiurokratyzowane procedury;
- Przy wyliczaniu wielkości ekonomicznej gospodarstwa w roku docelowym, w przypadku produkcji roślinnej można zaliczyć do niej tylko uprawy, które położone są na gruntach będących własnością rolnika, lub które są

przez niego użytkowane wieczysto, albo są dzierżawami z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa lub JST lub na gruntach dzierżawionych od innych podmiotów, jeżeli umowa została zawarta na co najmniej 7 lat licząc od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy, w formie aktu notarialnego lub ma datę pewną¹. Jednym z większych ograniczeń jest więc zasada, że w powierzchni gruntów uwzględnionej do wyliczenia docelowej wielkości ekonomicznej aż 70% muszą stanowić grunty własne lub dzierżawa z ZWRSP lub JST. Pozostałe 30% mogą stanowić dzierżawy prywatne. Tak więc faktycznie w strukturze użytków rolnych gospodarstwa w roku docelowym realizacji planu biznesu stosunek gruntów własnych do dzierżawionych nie powinien być niższy niż 70% do 30%, co w wielu gospodarstwach jest niemożliwe z uwagi na jednak przewagę gruntów dzierżawionych.

Zapewne po dokonaniu stosownych zmian przepisów program może odpowiedzieć na potrzeby małych gospodarstw, zwłaszcza na obszarach górskich, gdzie są one bardzo rozdrobnione. Może on być dla nich w przyszłości szansą na rozwój, a tym samym na poprawę jakości życia mieszkańców wsi. Co jest również ważne, skorzystanie z premii na restrukturyzację małego gospodarstwa nie zamyka drogi do skorzystania ze znacznie wyższej dotacji w ramach „Modernizacji gospodarstw rolnych”, a może stanowić pomoc w spełnieniu warunków wymaganych w tym drugim programie. Aby po taką pomoc sięgnąć, nie trzeba czekać do zakończenia wszystkich inwestycji, ważne by gospodarstwo osiągnęło już wymagane 10 tys. euro wielkości ekonomicznej. Trzeba zwrócić uwagę tylko, że w przypadku gospodarstw, które skorzystały w premii, limit pomocy dostępny w „Modernizacji gospodarstw” jest pomniejszony o kwotę premii czyli o 60 tys. zł. Wynosi on więc 840 tys. zł w przypadku inwestycji w produkcję prosiąt, 440 tys. zł w przypadku inwestycji w inne budynki i magazyny paszowe i 140 tys. zł w przypadku pozostałych inwestycji.

Bibliografia

Ignaczewski G. 2015. Premia szansą dla małych gospodarstw. *Top Agrar Polska- nowoczesne rolnictwo*, Nr 12, Polskie Wydawnictwo Rolnicze, ss. 28-30.

¹ Dokument umowy dzierżawy potwierdzony przez organ administracji tj. Urząd Gminy/Miasta

Ignaczewski G. 2017a. PROW: nasza pomoc dla małych gospodarstw. *Top Agrar Polska- nowoczesne rolnictwo*, Nr 1, Polskie Wydawnictwo Rolnicze, ss. 30-32.

Ignaczewski G. 2017b. Kto zgarnie 60 tysięcy premii. *Top Agrar Polska- nowoczesne rolnictwo*, Nr 4, Polskie Wydawnictwo Rolnicze, ss. 28-30.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – wersja zatwierdzona przez Komisję Europejską w dn. 12.12.2014. (decyzja wykonawcza numer: 2014PL06RDN0001).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2010 r. w sprawie Klasyfikacji Środków Trwałych (KŚT) (Dz.U. z 2010 Nr 242, poz.1622).

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej na operacje typu "Restrukturyzacja małych gospodarstw" w ramach poddziałania "Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020 (Dz.U. 2015, poz. 1813 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U.2015, poz. 349).

Restructuring of small farms - support from RDP 2014-2020

Summary: The Rural Development Program for the period 2014-2020 has provided financial resources to support the development of small farms. The lack of capital is a barrier to carry out the necessary investments in small farms to achieve a larger scale of production. It was assumed that the new aid activity, abbreviated as "Small Farm Restructuring", would support a premium of around 60,000 farms in Poland.

The paper outlines the principles for applying for subsidies and the most important procedures under this aid measure. The final part of the paper presents the barriers that Malopolska farmers may face when applying for subsidies, which may eventually lead to the exclusion of financial support from part of farms located in mountain areas of the Malopolska province.

dr inż. Wojciech Świerk
AGRO-INICJATYWA Doradztwo rolnicze